

SISÈ CONCURS DE RELATS BREUS DE DONES

“Paraules d’Adriana”

GUANYADORA CATEGORIA GENERAL 2004

Autora: María Escalas Bernat

ÉXITUS

“Qué más da que la nada fuera nada
si mas nada será, después de todo,
después de tanto todo para nada”
(José Hierro, Cuaderno de Nueva York)

La Maria està aquests dies una mica despistada. Tornant de comprar va posar la cartera dins la nevera, amb la carn. Va estar una bona estona buscant-la. Amagarà aquest incident, com la vegada que es va deixar el foc obert: va estar tota la tarda recremant una cassola ennegrida. Després la va intentar recuperar fregant amb lleixiu fins que la nora li va dir que la tirés, i n'hi va comprar una altra. No dirà a ningú les vegades que s'ha trobat enmig del carrer i no ha aconseguit recordar què havia sortit a fer.

No hi vol donar massa importància, però cada vegada està més preocupada. Intentarà dissimular el seu desconcert quan alguna vegada li costen de sortir les paraules. M'estic fent vella, diu. No li fa cap gràcia. No és assumpte de coqueteria. No vol morir-se, simplement això. En cada moment un pensament l'ennuega, com un glop agre i traïdor que li amarga l'existència: “Això que deixaré” i se sent tan impotent, tan rabiosa contra el destí, que si no fos per les seves profundes creences religioses potser faria un disbarat.

Això que deixarà és Damià, el fill deficient, que estima més que res en el món. L'única cosa que demana la Maria és que en Damià es mori abans que ella. Sap que és difícil. En Damià és un nen de cinquanta anys. És una persona obsessiva, que demana atenció constant. Ella diu “ el nen” i fa tot el possible perquè els altres no hagin de patir les seves mancances. Fins i tot alguna vegada ha amagat maleses del Damià, perquè

no el renyin.

La Maria se n'ha d'anar a dormir aviat. Diu que té una hora de feina: ha de resar per tots: perquè les nétes siguin bones i es casin bé, per la vista de la seva nora a santa Llúcia, per tots els morts, (la seva mare, la tieta que va tenir a casa fins que va morir, el seu pare, els avis...). Es pregunta qui resarà pels seus morts quan ella no hi sigui. Li sap greu saber-se la darrera que recorda els que la van precedir. Li sembla una tragèdia que després d'ella ningú resi pels seus.

També resa perquè el Damià es mori abans que ella.

Quan la Maria i el marit van veure que envellien, van venir a viure aquí, prop de l'altre fill, i a poc a poc van anar delegant les decisions al fill i a la nora. La que més va costar va ser dur en Damià a uns tallers per a gent com ell. No pot suportar la idea que el nen estigui allà, aparcat. No li agrada que s'hagi de llevar d'hora, que el facin treballar. Pensa que en Damià diu paraulotes i està més agressiu per culpa dels tallers. "Si fos per mi no hi aniries, però aquí no mano jo", li diu mentre el pentina. Li posa colònia, ell assegut al tamboret mirant-se al mirall com quan era petit, ella dreta al costat. Tota la vida amb aquests petits gestos quotidians. L'acompanya a la parada de l'autobús resignada. Li posa el mocador net a la butxaca, i li acaba d'arreglar el cabell amb les mans. Un petó abans de pujar a l'autobús i un adéu amb la mà, resignada a aquesta injustícia, per que aquí ja no mana ella. "Si jo manés en Damià avui s'hauria quedat al llit; amb aquest fred que fa i a aquestes hores, pobre Damianet". El nen, que és deficient però no té un pèl de tonto, entén aquest conflicte i l'explota. Protesta i no vol anar obligat a l'escola. El seu germà i la cunyada són dolents, la mare és bona. Si fos per ella es podria quedar a casa.

El marit de la Maria ha mort. No ha estat de cop, però no s'ho esperaven tan aviat. Durant l'agonia del marit, la Maria s'ha assegut al menjador. Ha entrat un cop a l'habitació i l'ha mirat de lluny. Però com que el fill, la nora i les nétes són allà i ella ja està tan acostumada a delegar responsabilitats, a fer-se la filla del seu fill, s'ha assegut en una butaca a esperar no sap exactament què. No entén què passa. Però diu que li agradaria tenir la casa plena de gent. Quan finalment el marit ha mort, el fill l'ha fet passar a veure'l. Seixanta anys casats, més el festeig, llarguíssim per culpa de la guerra. Un instant de lucidesa l'ha il·luminat, i ha cridat, histèrica. "Què faré ara sense

tu, com m'has fet això?". Tota una vida junts i ara em deixes. Per què em deixes amb això?". L'enteniment li durarà poc. La natura, sàvia, mitiga el dolor amb un tel de dolça inconsciència salvadora. Viurà el dol, la vetlla del difunt, amb un somriure beatífic. Li agrada que la vingui a veure tanta gent, tot i no recordar el nom de la majoria. No acaba d'entendre que el marit és mort. Va al funeral, però no al cementiri. Li volen evitar les escenes desagradables, però tampoc no saben com pot reaccionar ella; abans tan dramàtica i grandiloqüent, ara sembla que ho visqui tot molt lluny de la realitat.

Continua intentant dissimular la seva impotència, com si fos menys si els altres no ho sabessin. Li han regalat un braçalet amb el seu nom i el número de telèfon del fill. Tenen por que es perdi pel barri. Saluda la gent que es para a parlar amb ella sense saber exactament qui són. Amb una tècnica molt acurada, els parla en castellà o en català segons de com sent que s'inicia la conversa. Sempre pregunta a les dones pel seu marit i pels fills sense recordar si aquests existeixen realment, procura escoltar més que parlar.

Protegeix el Damià ferotgement, com si sabés que les forces l'abandonen i que aviat s'esborrarà la seva personalitat entre els plecs de la vellesa.

La Maria es difumina lentament. Ara ja viu a casa del fill. S'asseu a la butaca amb l'escalfor del braser. Està en silenci, la mirada perduda. Alguna vegada li posen la tele, sense que ella ho demani (tot i que abans li agradava molt). Així pensen que la tenen entretinguda.

En Damià no entén què passa. La mare amb prou feines li parla. Cada tarda quan arriba de tallers el primer que fa és fer-li un petó. S'asseu a prop i la mira desconcertat. La seva mare no va a passejar amb ell, hi ha d'anar sol. Torna ràpidament, per seure amb ella. Li parla, i li fa preguntes eternes, les que li ha anat repetint durant els cinquanta anys que porta depenent d'aquella dona diminuta i fràgil. La mare contesta d'esma, fatigada i com sempre, no té cap no a la boca per al nen estimat. El que més estima al món. Un dia el Damià pregunta a la mare si està malalta. I ella no respon. No es veu amb cor de contestar? O és que no sap què li passa?

El mossèn la va a veure cada dijous a la tarda. Ella l'espera asseguda a la butaca d'on

ja no es pot moure. Li porta la comunió i resen junts. La Maria, que ha oblidat el que va passar ahir, el nom del marit de la néta, o quina relació té amb els que viuen amb ella, recorda perfectament les oracions apreses de petita, a costura. Les diu totes senceres. Fins i tot hi ha nits que canta oracions, estirada al llit. La primera vegada que la nora la sent cantar s'espanta. Ara ja s'hi ha acostumat, a sentir la seva prima i tremolosa desafiant la foscor amb cançons solemnes de l'església preconiliar.

La Maria serà besàvia. Aquesta nit ha anat a veure-la la néta gran i li'ho ha dit. Fent un crit d'alegria li ha contestat que li agrada molt que cada vegada siguin més a la família. O no se n'ha adonat, o ha fingit no adonar-se'n, de l'emoció dels altres quan li donen la notícia. Tots estan convençuts que no arribarà a veure el besnét. Però ella no té ganes de morir-se i deixar això que deixa. Aguantarà molt encara i veurà el besnét. Serà la seva darrera alegria. Això, però, els altres no ho saben.

S'emocionen d'anunciar a la vella que continua la cadena. Que algun dia d'aquí a molts anys algú durà alguna cosa seva; potser el color dels ulls, potser el to de veu, potser aquest sentit tràgic que sempre ha tingut de la vida. Quan la Maria no hi sigui, aquest infantó que ara s'està teixint lentament al ventre de la néta, portarà el llegat de la besàvia. Encara que mai l'hagi coneguda.

Ara ja menja triturats de pollastre amb verdures, natilles, coses toves i dolces. A ella sempre li havia agradat el dolç. Li donen el menjar a la boca i també porta bolquers.

Cada matí i cada vespre, i cada vegada que ho necessiti, la nora la rentarà. Ella assisteix a aquesta humiliació amb cara de resignació. Aquest cos abans poderós, aquests pits que alletaren dos infants, aquestes cames de les quals estava tan orgullosa... Ara té cos encarcerat. No es mou, la mouen.

La nora la renta, li parla tranquil·la. Quan acaba, la Maria la mira i li diu somrient: "Quan la meva mare sàpiga com em tractes es posarà molt contenta"

Asseguda a la butaca, on l'han posat després de rentar-la, mira el Damià. Li somriu des de molt lluny, des de les nebuloses del coneixement. Ara ja li costa recordar qui és el Damià exactament, però sent per ell un amor i una tendresa sense límits. En Damià se li acosta, li dóna un mocador que li havia caigut. La besa. Ella tanca els ulls i respira fort. Està cansada. S'adorm.

S'ha mort un parent de la Maria. Tenia 56 anys. Un càncer fulminant se l'ha emportat en dos mesos. La Maria no ho sabrà mai, de fet no deu ni recordar-lo. Els altres, els que conviuen amb ella, pensen en com és de desequilibrada la vida; la Maria fa ja dos anys que viu amb el fill i va baixant un pendent de decadència absoluta. A poc a poc deixa de ser ella, se li esborra el pensament, la consciència, oblida els que estima... Però no mor. La vida està arrelada en el cos precari de la vella Maria. Aquell parent que vivia normalment, que l'havia vingut a veure feia poc i s'havia compadit del seu estat, no podia imaginar que ell moriria abans, molt abans que ella. Això fa pensar els que viuen amb la Maria. La vida injusta, la mort aleatòria, les contradiccions del destí.

El cos se li va eixugant, els membres se li contrauen, la rigidesa va fent camí vers tots els racons... Al principi caminava amb dificultat. Després va deixar de doblegar els genolls, arrossegava les cames. Ara les mans se li clouen, no les obre. Les té encarcarades. Els braços se li pleguen. No pot aixecar-los ni obrir-los. Els té creuats al pit, com si s'abracés. Com si tingués fred o por, com si intentés protegir-se de la degradació que l'envaeix. Té la pell aspra, esquarterada per la sequedat. Li posen pilotes de goma dins del palmell de la mà perquè no s'enceti amb les ungles.

El seu besnét ja ha nascut. És un infant diminut, amb el cabell negre i un clotet a la barbata. Quan li posen al davant, a ella li brillen els ulls, se la veu contenta. Amb els nusos de la mà que ja no pot obrir, acarona el caparró del petit. El nen té els ulls tancats. La pell del menut, blanca, suavíssima, pell verge, pell nova, contrasta amb les arrugues, les taques, la història que porta a la pell la mà que l'acaricia. Ella ha acaronat molt infants en els anys que fa que viu. Aquest serà el darrer. Obra la boca i mastega unes paraules: "Quina monada", diu emocionada. Somriu enamorada de la petita dosi d'esperança que té al davant. Ha tastat el futur amb les mans rovellades.

Ja no l'aixequen del llit. La mouen i la van girant perquè no es nafri: ella sempre ha tingut la pell molt fina, i ara això és un perill. No diu res. No té força per a res. Li posen uns coixins sota els peus, i un altre entre les cames perquè els peus no toquin entre ells. Té la circulació tan malament, està tan immòbil, que si no li aixequen els peus, els talons se li nafren.

La nora li ha posat crema hidratant al costat i li frega les cames per ajudar la circulació.

Després l'acotxa. Amb un fil de veu la Maria murmura "Gràcies" i li fa un petó al braç, que és allà on arriben els seus llavis ressecs. A la nora se li humitegen els ulls, i ha de sortir de l'habitació .

En Damià la mira de lluny. Ella també se'l mira, cap dels dos diu res: durant una bona estona es miraran en silenci. Ell se li acosta, li agafa la mà amb les seves, sempre tan maldestres. Li pregunta si es posarà bona. Ella no diu res. Quan surt de l'habitació, en Damià va cap al seu germà i li pregunta si li quedarà mare per molta més estona. El germà gran li contesta que la mare està cansada i té ganes d'anar a veure el pare. Al Damià se li fa incomprendible que la mare vulgui marxar.

Ara és la néta que l'ha anat a veure. Normalment entra amb el besnet, que ja té els ulls oberts i molta força. Li sol asseure l'infant al seu costat, aguantant-li l'esquena perquè encara no és prou gran. Ella sempre el mira embadalida i diu "Quina monada". Sempre diu el mateix, sempre amb la mateixa entonació il·lusionada. Avui, però, la néta entra sola. S'asseu al seu costat. La vella la mira. Els seus ulls són ja dos forats negres i humits envoltats d'arrugues. Ara li brillen d'una manera especial. La Maria diu coses amb els ulls. La néta sent tota l'onada d'amor que li està enviant, pensa que és el seu comiat, sembla com si l'Alzheimer devastador hagi donat una petita treva per permetre aquest moment intensíssim i màgic. No li cal parlar, la intensitat d'aquella mirada no pot empaquetar-se en paraules. S'estan una estona llarga cara a cara, en silenci, amb una mirada fonda feta de tot el que l'àvia li vol dir per darrera vegada. La néta havia començat a somriure tímidament, de fet l'àvia somreia, més amb la mirada que amb els llavis, que ara són ja una arruga mal dibuixada i aspra en el rostre. Però després deixen de somriure. Les respiracions es sincronitzen, el temps s'atura, les dues dones s'asserenen. Se senten unides per aquella mirada, la néta sap que aquells instants que està vivint l'acompanyaran tota la vida. Sempre recordarà la intensitat d'aquests ulls petits que no volen encara ser derrotats.

Ja no menja, només beu llet tèbia amb sucre i algun suc de fruita. Xucla de la palleta que li aguanten. Quan acaba de beure moltes vegades fa mirades d'agraïment. Mai s'acaba el que li donen. Es passa les hores immòbil. Amb els ulls tancats, extenuada de tot el camí fet.

La nora i el fill l'acaricien i li diuen a cau d'orella que no tingui por, que ells s'encarregaran de tot, que en Damià estarà molt bé amb ells i que estigui tranquil·la, que està tot arreglat. És la seva manera d'intentar ajudar-la a morir en pau. Pensen que a la Maria li costa deixar-se emportar per culpa de la por que sempre ha tingut de morir-se, per la resistència ferotge que durant tota la seva vida ha fet contra l'inexorable: es morirà i deixarà en Damià.

La Maria es mor. Respira feixugament. Li costa molt agafar l'aire, i de seguida el treu. Respira amb un ritme asimètric. Tots són al seu costat en aquest moment. En Damià no entén res. O potser ho entén i no ho vol acceptar; fa ulls d'enfadat, de contrariat. El fill li agafa la mà. La mà blanquíssima i arrugada de la mare es perd a la mà poderosa i bruna del fill. Intenten fer-li costat, però saben que en el fons la Maria està sola. Obre poques vegades els ulls, i les vegades que ho fa, simplement obre una petita escletxa per comprovar que tots hi són encara. Li tornen a dir que no tingui por, que descansi, que no passarà res dolent.

Preguen en veu alta al seu costat. Com que ella no es comunica, els altres no saben si nota que té tots els que estima a prop. Tampoc saben si s'adona que ja s'acaba tot. Els que la vetllen, recorden estones compartides, quan era ella mateixa, quan no oblidava les coses i tenia paraules per als seus. Se senten en certa manera feliços d'acompanyar-la en aquest moment, d'estar al seu costat. Li encomanen tot l'amor que ella havia vessat pels altres. És un moment serè, intens. A poc a poc es va apagant, com una espelma vacil·lant en la nit fosca.

La Maria és morta. El seu cos diminut i arronsat afegirà a l'encarcament que ja tenia la rigidesa de la mort. De tota manera, no hi ha gaire diferència de com està ara a com estava abans: fa unes hores era un cos derrotat amb una ànima immensa lluitant per alliberar-se. Ara segueix essent un cos derrotat. Cridant ja a la corrupció total, però tanmateix fa unes hores també estava cridada a la corrupció. Segueixen sentint el seu esperit, la seva presència a l'habitació. Ja no es comunica amb els que envolten el seu cos, però abans amb prou feines ho feia. Com si la mort hagués vingut a poc a poc, com si en realitat la Maria hagués començat a morir fa un temps. Costa de precisar quan ha deixat aquest món.

Èxitus. Això és el que ha escrit el metge com a diagnòstic del que ha passat. Tota una vida, la infantesa al poble llunyà. L'adolescència despreocupada, la guerra, el matrimoni amb l'amic d'infància, el fill gran i el trauma del fill petit, les flors olorades, els petons fets, les angoixes, les pors, les esperances. Les passes que va donar, allò del que es va penedir sempre, allò que es va quedar amb ganes de fer. Les llàgrimes vessades, les frustracions, els secrets que no va explicar a ningú... Tot s'ha extingit. La Maria se n'ha anat.

Èxitus.

Tornant del funeral, en Damià ha preguntat si la mare ja havia arribat al cel, o si encara està de camí.